

Oikeusvertailun tiivis tiekartta: moninaisista metodeista matkaevästä ja oikeusvertailevaan tutkimukseen tienviittoja

Lakimies
7–8/2023
s. 1270–1272

Roberto Scarciglia

Methods and Legal Comparison: Challenges for Methodological Pluralism

Edward Elgar Publishing 2023. 238 sivua.

Italian Triesten yliopiston oikeusvertailun professori *Roberto Scarciglia* on julkaissut englanninkielisen laitoksen aiemmin italian- ja espanjankielisenä ilmestyneestä teoksestaan. Englanninkielinen versio kielii siitä, että tällaiselle oikeusvertailun perusteokselle riittää kysyntää myös Etelä-Euroopan rajojen yli ja nyt arvioitava englanninkielinen versio tulee eittämättä laajentamaan kirjan aikaisempien laitosten italian ja espanjan kieliä taitavaa lukijakuntaa. Kirja koostuu kuudesta pääluvusta, joista ensimmäinen on lyhyehkö johdanto. Kirjan johdanto on nimensä mukaisesti vain johdanto aiheeseen, mutta siinä esitellään kirjan pääasiallinen kohdeyleisö eli oikeustieteen perustutkinto-opiskelijat ja jatko-opiskelijat. Scarciglia ilmaisee pyrkivänsä kirjallaan ensinnäkin informoimaan oikeusvertailun metodologisesta moninaisuudesta ja toiseksi kannustamaan tutkijoiden väliseen yhteistyöhön monitieteisyyden lisäämiseksi. Molemmat tavoitteet kuulostavat kunnianhimoisilta, joskaan kumpikaan niistä ei sinänsä ole uutuore tai urauurtava ajatus oikeusvertailussa.

Ensimmäinen kirjan pääluvusta esittelee oikeusvertailun historiallista kehitystä antiikin ajoista nykypäivään saakka tietty ajanjakso kerrallaan. Oikeusvertailun historian läpikäynti on kattava mutta riittävän tiivis johdatus, joka tarjoaa lukijalle hyvän yleiskuvan oikeusvertailun kehityksestä ja keskeisistä henkilöistä. Vaikka länsimäinen oikeusvertailu on käsittelyn keskiössä, ei Scarciglia ansiokseen kuitenkaan täysin sivuuta esimerkiksi Kiinaa tai Latalaista Amerikkaa, joskin länsimaiden ulkopuolisen oikeusvertailun kehityksen käsittely jääkin pintaraapaisuksi. Toisaalta Scarciglia toteaa, että näissä maissa kiinnostus oikeusvertailua kohtaan syntyi länsimaihin verrattuna vasta paljon myöhemmin.

Toinen luku käsittelee oikeusvertailun opettamista. Scarciglia kiteyttää oikeusvertailun, tai minkä tahansa vertailevan tutkimuksen, klassiseen kolmeen kysymykseen: Miksi vertailla? Miten vertailla? Mitä vertailla? Scarciglia painottaa erityisesti sitä, miten monitieteistä otetta voitaisiin hyödyntää oikeusjärjestelmän syvärakenteiden, instituutioiden ja sääntöjen muodostumisen ja muuttumisen hahmottamisessa. Toinen kirjan pääteemoista, oikeusvertailun metodinen moninaisuus, ilmenee myös Scarciglian kehotuksessa keskittyä oikeusvertailun opetuksessa erityisesti oppijoiden metodologisen osaamisen parantamiseen. Luvussa sivutaan myös kielen merkitystä oikeusvertailussa: Miten

oikeusvertailijan tulisi suhtautua esimerkiksi termien sisällön muuttumiseen? Tai miten kääntää juridista tekstiä?

Oikeusvertailun moninaiset metodologiset mahdollisuudet ovat käsiteltäviä kirjan kolmannessa luvussa. Kirjan aiemmat luvut ovat ikään kuin valmistelleet lukijaa tähän yhteen kirjan keskeisimmistä luvuista painottamalla metodologisen osaamisen tärkeyttä oikeusvertailussa. Scarciglia avaa keskeisiä käsitteitä, kuten metodologia, metodi ja vertailu, riittävän yksinkertaisella tavalla kuitenkin lukijaa aliarvioimatta. Funktionaalinen, strukturaalinen, systemaattinen, kriittinen samoin kuin kvantitatiivinen oikeusvertailu esitellään vaihtoehtoisina metodeina oikeusvertailevan tutkimuksen tekemiselle. Scarciglia myös muistuttaa, että eri metodien yhdistäminen on mahdollista ja jopa suotavaa. Niinpä parhaimmillaan oikeusvertailevassa tutkimuksessa metodit ovat ennemminkin valikoima työkaluja kuin yksi vasara, jolla tulisi takoa orjallisesti jokaisessa oikeusvertailevassa tutkimuksessa. Jäin kuitenkin kaipaamaan tähän lukuun vielä enemmän konkretiaa metodologian esittelyssä: miten esimerkiksi aloitteleva oikeusvertailija voisi kirjoittaa auki käyttämänsä metodologiaa sillä tasolla, että metodiikan esittely olisi kelvollista?

Tutkimuskysymyksen muotoilu on neljännen luvun keskiössä. Tässä luvussa Scarciglia mielestäni tarjoaa parasta antiaan esittelemällä lukijalle konkreettisia keinoja toimivan tutkimuskysymyksen tai -kysymysten muotoilemiseksi. Scarciglia jaottelee tutkimuskysymykset kolmeen pääkategoriaan: kuvaileviin, normatiivisiin ja kriittisiin tutkimuskysymyksiin muistuttaen myös näiden arkkityyppien mahdollisesta päällekkäisyydestä. Scarciglia tarjoaa esimerkkejä niin onnistuneista kuin kehnoista tutkimuskysymyksistä. Tutkimusprosessin kuvailussa Scarciglia nojautuu *Emil Constantinescon* kolmiportaiseen malliin, joka jakautuu ensin tietämisen, sitten ymmärtämisen ja lopulta vertailun vaiheeseen. Kolmen kohdan listojen etuna on oppijan näkökulmasta niiden helppo muistettavuus. Helppoudesta puhuttaessa on myös mainittava, että yhden oikeusvertailevan tutkimuksen peruskäsitteistä, *tertium comparationiksen*, Scarciglia selittää sillä selkeystasolla, että mieleen hiipii ajatus, miksen ole saanut nauttia näin rautalangasta väännetystä versiosta jo aiemmin? Vastauksena tähän retoriseen kysymykseen todettakoon, ettei tämän arvostelun kirjoittajan italian tai edes espanjan kielen taito ole vielä sillä tasolla, että teoksen aiempiin versioihin tutustuminen olisi juurikaan auttanut.

Viides luku keskittyy globalisoituvan maailman monimutkaisiin ilmiöihin ja siihen, miten niitä voidaan pyrkiä tutkimaan oikeusvertailussa. Scarciglia esittelee aihepiirin keskeisiä käsitteitä, kuten globaalin konstitutionalismin (global constitutionalism) ja globaalin hallinnollisen oikeuden (global administrative law) perinpohjaisesti. Vastauksena globaalin maailman monimutkaisuuden tutkimiseen Scarciglia palauttaa kirjan kaksi keskeistä pääteesiä: oikeusvertailun metodologisen moninaisuuden ja monitieteisyyden hyödyntämisen. Tällä tavalla nämä kirjan kantavat teemat saavat lihaa luiden ympärille pyrkien vakuuttamaan

lukijan siitä, että paluuta entiseen valtiokeskeiseen ajatteluun ei ole vaan että valtioiden rinnalla on huomioitava muut normeja luovat tahot kuten myös soft law -lähteet.

Kokonaisuutena tarkastellen teos on kattava mutta samalla riittävän tiivis oikeusvertailevan tutkimuksen läpileikkaus sen historiasta nykykehitykseen. Ansiokseen Scarciglia ei kirjassaan tarjoa valmiiksi pureskeltuja vastauksia vaan jättää tilaa myös lukijan omalle pohdinnalle. Koska kirja kattaa yli 200 sivua, olisi nimenomaan opiskelijalukijakuntaa palvellut kirjan lukujen keskeisen sisällön tiivistäminen visuaalisesti esimerkiksi ranskalaisilla viivoilla, mitä Scarciglia ei kuitenkaan siis tee. Tosin jokaisen luvun lopussa on tiivistävä kappale ajaen saman asian, joskaan ei yhtä oppijaystävällisesti. Jos kirjan keskeisimmästä argumentista, siis siitä, että globalisoitunut laki vaatii moninaista metodologista otetta, kuitenkin toivoo tiiviimpää esitystä, suosittelen lukaisemaan Scarciglian aiemmin samaisesta aiheesta julkaiseman artikkelin.¹

Loppukevennyksenä suomen kieltä taitavaa lukijaa huvittanee professori *Teemu Ruskolan* nimeen eksynyt pieni lapsus, ”Temu”. Tämä esimerkki osoittaa kirjan tekijän inhimillisyyden lisäksi sen, että oikeusvertailussa minkään kielien osaamisesta ei ole ainakaan haittaa. Samassa kiteytyy yksi oikeusvertailevan tutkimuksen realiteettien suurimmista paradokseista: Oikeusvertailijan – tai sellaiseksi halajavien, joihin kirjan tarkoitettu lukijakunnasta valtaosa kuuluu – pitäisi olla vertaillavien oikeusjärjestelmien asiantuntija, valitun oikeudenalan osaaja, kielitaituri sekä metodien moniosaaja mieluummin useammalta tieteenalalta. Toisaalta pitäisi myös pystyä tarkastelemaan vertailuun valittua oikeudellista ilmiötä ulkopuolisen silmin. Kun tähän ideaaliin harva – varsinkaan aloitteleva – tieteen tekijä ylittää, uskottavan ja kovatasoisen oikeusvertailevan tutkimuksen tekeminen tuomitaan tuohon. Kaiken aikaa kuitenkin toivottaisiin lisää noviisitutkijoita oikeusvertailun pariin.² Vaikkei Scarciglia juuri tähän nimenomaiseen problematiikkaan kirjassaan keskity, on rivien välistä luettavissa, että hän tarjoaa kirjassaan pinnallisen oikeusvertailun välttämiseksi monitieteistä otetta. Tutustuminen Scarciglian kirjan antiin on kuitenkin oikeasuuntainen askel kohti tuota ideaalia, vaikka epäilemättä tämä elämä on meistä monelle liian lyhyt tuon utopian lopulliseksi saavuttamiseksi.

Päivi Hutukka

1. Roberto Scarciglia, Comparative methodology and pluralism in legal comparison in a global age. *Beijing Law Review* 6(1) 2015, s. 42–48.
2. Kiitän professori Jaakko Husaa tämän oikeusvertailua vaivaavan dilemman erinomaisesta kiteyttämisestä henkilökohtaisissa keskusteluissamme.